

thetische stoffen (niet in de eerste plaats de hier genoemde) geschiedt in de autarkische landen op kosten van de consumptieve kracht der bevolking. Niet alleen is het enorme kapitaal in de hier bedoelde bedrijven gestoken, voor een belangrijk deel aan de consumptie onttrokken, maar ook de producten in die industrieën gemaakt, vormen (door het gedwongen verbruik) een zware belasting voor het toch al weinig koopkrachtige publiek. Schijnbaar wordt het „levenspeil” verhoogd; een veelheid van goederen, die anders door gebrek aan grondstoffen niet kunnen worden geproduceerd, is beschikbaar. In werkelijkheid veroorzaken de fabricage en de consumptie intèring van het kapitaal.

Daar komt nog bij, dat door de ontwikkeling der techniek, de overheid in de aangeduide landen een belangrijke macht over het industriële leven verkregen heeft. Zij schrijft eenvoudig dwingend zowel de productie als de consumptie voor. Waar de bedrijfseconomie bepaalde grondstoffen als te kostbaar zou afwijzen (steenkol voor benzine of voor vetzuren, hout voor suiker bijvoorbeeld), beveelt de staat de voortbrenging daarvan, omdat hij (geleid door militaire overwegingen) oeconomisch onafhankelijk wil zijn. En de leiding kan dit doen, daar, van zuiver technisch standpunt bezien, de verwerking mogelijk is.

Het is te vroeg om over het hier slechts even genoemde probleem een volledig oordeel uit te spreken. Maar één conclusie staat vast: de moderne ontwikkeling der techniek oefent nu reeds haar invloed op de grondstoffenmarkten uit, en het gevaar is niet denkbeeldig, dat verschillende cultures of gewinningen op den duur schadelijke gevolgen van die evolutie zullen ondervinden, en daardoor ook de landen, die bij de productie van tot dusverre sterk begeerde grondstoffen belang hebben.

Daarom zij men ook voorzichtig met de opmerking, dat de ontwikkeling van het oeconomische leven in de landen, die naar zelfvoorziening streven, slechts een crisisverschijnsel is. Slaagt zij, dan zal de afzet van de grondstoffen, die tot nu toe de eerste plaats innamen, nog meer moeilijkheden ondervinden dan nu reeds het geval is. Verhoging van het levenspeil (door de techniek) in het ene land, heeft dan verlaging daarvan in andere gebieden tengevolge. Mislukt haar streven dan zullen enorme kapitalen verloren gaan. Dat beteekent armoede. Een tijdlang is dan het „levenspeil” op hooger niveau gebracht. Deze geforceerde verhoging zal zich echter wreken.

De techniek bevindt zich in een gevaarlijk stadium. „Oude, beproefde” grondstoffen worden „verlaten”. Zij vraagt lang niet overal, zoals vroeger het geval was, naar het beste ruwe materiaal, maar naar dat wat het dichtst bij de poorten der fabrieken te vinden is. Niet alleen in de autarkische landen!

Deze opmerkingen mogen voorloopig voldoende zijn om aan te toonen, dat de oeconomische gevolgen van de rationalisatie en mechanisatie niet zoo gemakkelijk kunnen worden overzien. De abnormale toestanden, waaronder wij gebukt gaan, zijn mede een gevolg van hun werking.

Deze gedachten leiden vanzelf tot een nadere beschouwing van de kwestie der kapitaalinvesteringen. Het is jammer, dat zowel Mr Colenbrander als de redacteur van „De Opbouw”, wiens artikelen wij ook in deze discussies betrekken, daarover zoo weinig mededeelen.

Luisteren wij allereerst naar een oordeel van Minister Steenberghe, onlangs in de Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer, inzake het ontwerp-Bedrijfsvergunningswet uitgesproken.

„Een van de belangrijkste verschijnselen welke gedurende de laatste decennia hun stempel op het voortbrengingsproces hebben gedrukt”, aldus Z. Exc., „is het steeds sterker geprononceerde kapitaal-intensieve karakter van de voortbrenging. De vervaardiging van een aanzienlijk deel der nijverheidsproducten gaat gepaard met enorme kapitaalinvesteringen in technische installaties, waardoor het aandeel van de vaste kosten in den kostprijs dezer producten zeer aanzienlijk is. Deze omstandigheid houdt in zich een steeds aanwezige tendenz tot overmatige uitzetting van de productie boven de behoefte van de markt. Een prijsdaling, welke in het algemeen reeds wijst op een oververzadiging van de markt, zal voor de ondernemers een prikkel vormen niet om de productie in te krimpen, doch deze nog verder uit te breiden, aangezien hierdoor de kostprijs wordt verlaagd. Het prijsmechanisme heeft hier zijn correctieve werking verloren, met als gevolg ontwrichting van de bedrijfstakken, groote kapitaalverliezen, dus nadeel voor die bedrijfstakken en voor de gemeenschap”. (Wij spat.)

Klaar zijn in dit oordeel de gevolgen der rationalisatie en mechanisatie voor het leven der voortbrenging tot uitdrukking gebracht.

Niet alleen de staten, welke naar zelfvoorziening streven, lijden onder de kapitaal-investaties, ieder land, ook het onze, ondervindt ze. We erkennen: er is belangrijk verschil. Daarnaast bestaat echter grootere overeenkomst dan hier en daar wel wordt

aangenomen. Het karakter der moderne technische productiemethodes verloochent zich nergens.

Het feit, dat het den kapitaal-intensieven bedrijven slechts goed gaat wanneer hun totale capaciteit benut wordt, maakt hen in hooge mate gevoelig voor de „conjunctuur”. (Eigenlijk is dit te mechanisch uitgedrukt; het bestaan van talrijke zulke bedrijven is een factor, die mede op ieder oogenblik de „conjunctuur” bepaalt). Men denke slechts aan de kunstzijde- en aan de staalindustrie. Er zijn trouwens veel meer voorbeelden. Wanneer de productie beneden een bepaald percentage der capaciteit daalt, lijdt de fabriek verlies, ook al kan zij nog een „vrij goeden prijs” maken. De gevolgen daarvan zijn in het aangehaalde gedeelte uit de „Memorie van Antwoord” uitnemend beschreven; daaraan behoeft niets toegevoegd te worden.

Tot welke abnormale toestanden het tegenwoordige leven der voortbrenging leiden kan, geeft het volgende voorbeeld duidelijk aan.

Een der grootste Engelse blikondernemingen (in Wales) heeft met enorme kosten een nieuwe fabriek gebouwd, geheel „up to date”. Tot op heden werkt zij, praktisch gesproken, niet. Want haar productie zou de blikmarkt geheel in de war brengen; zij zou al produceerende zichzelf en al haar medebedrijven vernietigen.

Die gevoeligheid der moderne technische bedrijven is mede een der oorzaken van de huidige stagnatie op de kapitaalmarkt. Het geld is nooit zeker van zijn rendement. Vandaar de groote aarzeling om het te beleggen. Juist de tegenwoordige abnormale toestand: opeenhooping van werkeloos kapitaal aan de andere zijde en daartegenover honderdduizenden werkloze arbeiders, leert ons veel. Hij is mede een gevolg van de technische ontwikkeling.

Daar komt nog iets bij.

Iedere moderne kapitaal-intensieve industrie moet in korten tijd haar installaties afschrijven, daarboven extra reserves vormen, en bovendien groote sommen besteden voor onderzoekingen. Niet alleen omdat sommige machines snel „slijten”, vooral ook omdat altijd gerekend moet worden met uitvindingen, die plotseling totale vernieuwing van de apparatuur eischen. En zijzelf mag in het zoeken naar nieuwe procedés niet achterblijven. Het zou haar ondergang kunnen beteekenen.

Men bestudeere maar eens de verschillende jaarverslagen. Overal worden belangrijke gedeelten der winst gereserveerd; soms keert de leiding met tegenzin dividend uit; zij zou liefst alles achterhouden om de financiële positie krachtiger te maken. Maar straks moet zij voor uitbreidingen misschien een beroep op de kapitaalmarkt doen. En dan vormen een reeks „mooie dividenden” een goede aantrekkingskracht.

En de gevolgen van de werkloosheid van het kapitaal? Het geroep, dat de Overheid hier zal ingrijpen is niet van de lucht. „Zij moet de vicieuze cirkel doorbreken.” Want groote scharen wachten op werk. In naam van al deze getroffen worden de eisch gesteld, dat de regering de gestoorde geldcirculatie zal herstellen.

Wij onthouden ons op het oogenblik van een oordeel over die eischen, constateeren slechts het feit. Er is misschien inderdaad geen andere mogelijkheid.

Dat is de groote tragiek. Nu „helpen”, met de kans dat die hulp slechts schijnhulp is, of nog erger: op den duur schade veroorzaakt. Of „afwachten”? in de overtuiging dat pas straks werkelijk hulp verleend kan worden. En tevens de zekerheid hebben, dat thans door de werkloosheid de werkkraacht van het volk verzwakt.

De technische ontwikkeling plaatst voor groote moeilijkheden.

Enkele andere dan de nu genoemde, hopen we in een volgend artikel te behandelen. Zij hangen ten nauwste met het kapitaal-intensieve karakter der moderne industrieën samen. Deze bedrijven moeten namelijk ook „arbeids-intensief” zijn.

A.

B. t. B.

1) Wie zich voor deze industrieën interesseert, moge verwezen worden naar artikelen, die daarover in het tijdschrift „Op den Uitkijk” verschijnen (vanaf Februari 1938).

2) Namelijk met betrekking tot de geldcirculatie. Onze regering neemt tal van maatregelen op het gebied der werkloosheidsbestrijding.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Bonifatius

Heidenzending en kerkorganisator.

I.

Wanneer Bonifatius in 716 als zending onder de Friezen optreedt, is in deze landen nog hecht en sterk het bolwerk van het heidendom. In heel Europa heeft het Christendom nog weinig invloed. De Islam is Spanje binnengedrongen en rechts van den Rijn zijn alle volksstammen nog in de macht van het heidendom. Rome heeft al-

leen zeggenschap in een gedeelte van Engeland, in het rijk der Franken en Longobarden, van de Pyreneeën dus, tot aan de monding van den Rijn.

Rechts van den Rijn zijn hier en daar verstrooid enkele zendingsposten te vinden van Iersche en Schotsche monniken, die geregeld versterking ontvangen uit hun moederkloosters.

In één van die ontvangt ook Bonifatius de priesterwijding. Hij neemt er al spoedig een vooraanstaande plaats in en krijgt een groot aandeel in de kerkelijke beweging van die dagen. Want wanneer er een oneenigheid uitbreekt in de kerkelijke wereld in het rijk van koning Inc, besluit men enkele gezanten te zenden naar den aartsbisschop van Canterbury. Met bijna algemeene stemmen wordt dan Bonifatius tot leider van deze missie aangewezen. Hiermee alleen al is zijn plaats in de kerkelijke wereld genoeg geteekend. Zoo kon hij zich ook praktisch inwerken in de vragen van het kerkelijk leven van die dagen. Een prachtige carrière lag voor hem open.

Maar „de dienst van Christus en zijn lust tot zwerven” deden hem Engeland verlaten. 716 trekt hij, even veertig jaar oud, met twee of drie monniken naar Friesland. Politieke gebeurtenissen, een opstand van den Friesenkoning Radboud tegen Karel Martel, maakten een ontijdig einde aan zijn eersten zendingsarbeid. Hij wordt gedwongen naar Engeland terug te keeren. Daar wil men hem wijden tot abt van het klooster in Nhtuscelle. Maar de zending ziet zijn roeping anders. Niet het rustige leven in het klooster, het zwerfende, avontuurlijke leven op het zendingsveld trekt hem. Hij slaat de benoeming af.

Zonder meer naar Friesland terugkeeren kan hij ook niet. Hij heeft de gevaren daar gezien en de ontzaggelijke taak, die daar ligt. Achter Friesland weet hij het heidensche Germanië, Friezen, Saksen, Slaven.

Wel kende hij de enkele voorposten der angelsaksische zendingen, die in groote onafhankelijkheid zelfstandig werkten, maar hij zag duidelijk ook hun kleine kracht, omdat ze misten de doelbewuste eenheid, die in de geweldige taak, de christianisatie van Germanië, noodig was.

Bonifatius heeft dit manco klaar gezien. Het is daarom vooral dat hij, voor hij weer uittrekt, contact zoekt met den Paus. 718 gaat hij naar Rome, waar hij in nauw contact komt met Gregorius de tweede. Met hem bespreekt hij meermalen de belangen van het zendingswerk in Germanië. Als hij het volgend jaar terugkeert, geeft de Paus hem een brief mee, gedateerd 15 Mei 719, waarin hij geprezen wordt om zijn afhankelijkheid van den heiligen Stoel. Tevens ontvangt hij de opdracht om te prediken aan de heidenen en vooral te berichten over den voortgang van het werk.

Geen terrein wordt genoemd, maar Bonifatius had stellig het oog op de landen ten Oosten van den Rijn en ons land.

In den loop der volgende drie en half jaar werkt hij dan eerst in Friesland en later in Hessen-Thüringen.

In den zomer van 722, als hij vele duizenden heidenen „gereinigt” heeft van hun ingekankerd heidendom en hen gedoopt heeft, zendt hij een brief naar Rome om den Paus op de hoogte te brengen „van al de dingen, die door Gods genade door hem zijn volbracht”, en om advies van den heiligen Stoel te ontvangen in vele dingen, „die de ontwikkeling van het volk en den dagelijken nood van Gods kerk aangaan”.

In antwoord op dezen brief wordt Bonifatius naar Rome geroepen en 30 Nov. 722 tot bisschop gewijd. De Paus geeft hem daarbij tevens de verzekering van zijn bijzondere vriendschap.

Men moet daarin iets meer zien dan een zekere welwillendheid. De Paus heeft de betekenis van Bonifatius' werk scherp gezien en wilde daarom hem zoo nauw mogelijk aan zich verbinden. Rome moest de stuwende kracht worden in Germanië.

Bij eede heeft Bonifatius zich verbonden trouw te blijven aan het heilige katholieke geloof. „Ik zal mij op geen enkele wijze met wie dan ook verbinden tot schade van de eenheid der katholieke kerk, maar mijn arbeid alleen den dienst der kerk wijden en mij altijd ter beschikking stellen van den heiligen Apostel Petrus en zijn plaatsvervanger”.

Sterker kon wel niemand zich binden in absolute gehoorzaamheid aan den pauselijken Stoel. Deze eed heeft heel Bonifatius' levenswerk verder bepaald.

In Germanië gaat dan Rome's macht heerschen. Met brieven van den Paus keert de zendingsbisschop naar zijn terreinen terug. Deze documenten onderstrepen alle de groote macht van den Paus. Bonifatius heeft zich in dienst gesteld van het groote doel van Rome, de eene katholieke kerk onder Rome's heerschappij. Als Rome's kampioen moet hij Rome's wetten over de Alpen dragen. Zoo wordt de heidenzending de kerkvorst in dienst van Rome. De organisatie, meer dan de planting der kerk vraagt dan al zijn aandacht.

Nadat hij in de lente van 723 Karel Martel heeft bezocht neemt hij zijn werk in Hessen en Thüringen weer op. In een brief aan de volkeren dezer landen herinnert de Paus hen aan de zending van Bonifatius als hun bisschop. Hij vraagt

van hen en hun schuwte houden.

De laatste is gedateerd enkele aangeleg-

Wanneer pauselijk fatius ten zijn voorzekering sterkt de door de fatius ve-

Hesse biografe „Vele aanhinge ren echt ren, een anderen kennis e-

densche niet mee de bij in de bu erbij, die van hun eerste sl-

deed de viel voor gelijke d nen en e- gevloekt. Daarop den boe-

Als in werken is typee apostel gemaakt. grond v-

Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoc zijn wer om ond werken”

Een heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro-

Als hij von van derde. E priesters-

Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit-

De an- volk van den Hee aan te n- naren de pen en zag za- weigeren vonnis.

De laa autoriteit strepen.” van den Zoals h „katholie Blijksa- volgende hij in B- burg en Paus: „ want gij voerd, z-

Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room- Z.

Wilt werv moos-